

IVAN BRKANOVIC

(1906—1987)

U Zagrebu je 20. veljače 1987. godine umro skladatelj Ivan Brkanović, jedan od najsamoniklijih predstavnika nacionalnog glazbenog obilježja 20. stoljeća u Hrvatskoj. Rođen 27. prosinca 1906. godine u Škaljarima, malom mjestu Boke kotorske, Brkanović je vrlo rano počeo pokazivati živo zanimanje za glazbu i ona ga je sve više zaokupljala. U nemogućnosti da odmah dobije i odgovarajuće glazbeno obrazovanje, on je sate i sate prosjedio uz partiture velikih majstora, odgonetajući u njima tajne koje su ga toliko privlačile. Iz tog vremena datiraju i prvi njegovi stvaralački pokušaji, puni doduše početničkih pogrešaka i nespretnosti, ali i zanimljivih glazbenih zamisli, koje su jasno upozoravale da se radi o izuzetnoj glazbenoj nadarenosti. Najbolji je dokaz za to njegov »Prvi gudački kvartet« (1933), koji je kasnije, na koncertima u zemlji i inozemstvu, dobivao laskava priznanja publike i stručne kritike.

Kad je Brkanović upornim zauzimanjem i ustrajnim radom proširio glazbeno znanje i upisao se na visoku školu Muzičke akademije u Zagrebu, njemu su se otvorili novi vidici. Pod vodstvomiskusnog učitelja, skladatelja Blagoja Berse, koji je uvijek nastojao sačuvati individualnost svojih učenika i razvijati njihove specifične sklonosti, Brkanović je brzo napredovao, te se svojim izvornim radovima, osobito vokalnim suitama »Lička suita« (1933) i »Konavosko pirovanje« (1933), te »Prvom simfonijom« (1935), uvrstio među prve glazbene stvaraoce svoje generacije u Hrvatskoj. Nakon diplomskog ispita (1935) Brkanović odlazi na usavršavanje u Pariz, gdje uz konzultacije s profesorom Lefebvreom na Scholi cantorum proširuje svoj umjetnički horizont. Po završenom studiju Brkanović se vraća u Zagreb i ondje kao umjetnik pristupa realizaciji mnogobrojnih ideja koje u njemu naprosto bujaju. Osim toga, on prihvaća mjesto srednjoškolskog nastavnika i zdušno se posvećuje odgoju glazbene omladine. Na tom je položaju Brkanović djelovao do 1950. godine, kad je postao operni dramaturg u Hrvatskom narodnom kazalištu. Godine 1954—1957. Brkanović je bio direktor Zagrebačke filharmonije, a zatim profesor na Muzičkoj akademiji u Sarajevu. Od 1961. godine živio je ponovno u Zagrebu, baveći se isključivo

stvaralačkim radom. Za izvanrednog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti izabran je 1983. godine.

U svojim najzrelijim djelima, u simfonijskom »Triptihonu« (1939), u »Drugoј simfoniji« (1946), u operama »Ekvinocij« (1945) i »Zlato Zadra« (1954), oratoriju »Hod po mukah Ambroza Matije Gupca, zvanog Beg« (1972), kantatama »Creski kopači« (1977) i »Stabat Mater dolorosa« (1981) Brkanović je uspio izvrsno povezati psihološke karakteristike hrvatskog glazbenog folklora s vlastitim govorom. Njegovi izvorni radovi, među kojima uz pet simfonija valja još spomenuti simfonijsku sliku »Živo srce u mrtvom gradu« (1940), simfonijsku poemu »Zemljo Hrvatska — lik moje puntarske domovine« (1951), zatim orkestralni »Dalmatinski diptih« (1953) i »Sarajevsku suitu« (1957), tri gudačka kvarteta, zbor »Krijes planine« (1942), solo-pjesme i drugo, odlikuju se specifičnom melodikom i osebujnom instrumentacijom. Kao rezultat polifonog tretiranja dionica javljaju se u njima smjeli harmonijski sklopovi koji pogoduju izražavanju snažnih dramskih akcenata. Zbog toga su Brkanovića često i inspirirali sadržajni tekstovi puni unutrašnje napetosti i tragičnih obrata. I pravilno je primijetio jedan kritičar, da iz Brkanovićevih skladbi iskonskom snagom izbijaju »suri i opori vidici dinarskog krša, što okružuje životnu svakidašnjicu u njegovoj užoj domovini«, jer je poticaj za stvaranje Brkanović uvijek nalazio u narodu i narodnoj umjetnosti. U tom smislu on je dolazio i do osebujnih rješenja. Bilo bi međutim krivo kad bi se njegovo traženje vlastitog — a istodobno i našeg izražajnog stila — shvatio kao neki površni folklorizam. Naprotiv. Kod Brkanovića uopće nema težnje za konstruktivnim, za umjetnim, izvještačenim. Njegova su prividna lutanja bila samo plod dubokog i iskrenog traženja adekvatnog oblika za one sadržaje, koji su mu bili bliski i dragi.

Kao izraziti dramatičar Brkanović je rano posegnuo za oratorijskim oblikom, koji je najviše odgovarao i njegovu glazbenom temperamentu i osebujnim značajkama njegova stila. Karakteristično je, međutim, da se Brkanović pritom nije zadovoljavao stereotipnim rješenjima, pa je, naprimjer, svoj »Triptihon«, narodni obred kod smrti iz 1939. godine, nekoliko puta podvrgavao reviziji. U daljem umjetničkom razvitku, koji je bio sputavan neizvođenjem njegovih radova, Brkanović je preko simfonijskih ostvarenja došao do oblika opere-oratorija. Tako je nakon realističnog »Ekvinocija« (1945) u operi »Zlato Zadra« (1954), baletu »Heloti« (1963) i neizvedenoj operi »Fedra« (1975) još smionije zahvatio u problematiku suvremenog glazbenog kazališta, otvarajući nove putove na području statičko-dinamičkog glazbenog oblikovanja.

Dobitnik »Nagrade Vladimir Nazor« za životno djelo (1974) i drugih javnih priznanja, Ivan Brkanović svojim je plodnim i nadahnutim radovima zauzeo istaknuto mjesto u povijesti hrvatske glazbe. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, a posebno njezin Razred za glazbenu umjetnost i muzikologiju izgubili su njegovom smrću izuzetnu stvaralačku ličnost, čija će umjetnost ostati uvijek prepoznatljiva i nepo-
novljiva.

Krešimir Kovačević

Ivan Brkanović

